

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/07/salamon-konrad-szabad-gondolatok-xx-szazadi-tortenelmunkrol-ii-04-02-04/>

Salamon Konrád

Szabad gondolatok XX. századi történelmünkről II.

Múltunk minden értéke fontos

November közepén egy jellegzetesen magyar kettős évforduló található. 1918. november 16-a az első magyar köztársaság kikiáltásának, 1919. november 16-a pedig Horthy budapesti bevonulásának a napja. Aki az egyik évfordulóról lelkesen megemlékezik, az a másik évfordulóról csak megvetően tud nyilatkozni. Pedig mindkettő nemzeti múltunk vállalható része. Annak idején az egyikben is és a másikon is lelkes magyarok ezrei vettek részt, s voltak, akik mindkettőn, köztük a Horthyt miniszterelnökként fogadó, immár keresztény-nemzeti Friedrich István, aki egy évvel korábban a köztársaság kikiáltásának híve volt.

A már több mint 90 éve történt események azért váltanak ki szenvedélyes vitákat, mert az 1919-es vörösteror és az erre visszacsapó fehérterror következtében a magyar bal-, illetve jobboldal között polgárháborús állapot alakult ki, ami ráadásul csak kezdete volt a véres hatalomváltások negyvenéves korszakának. E viszálykodás azonban a kommunista rendszer 1989-es bukása után is folytatódott, immár hideg polgárháborús eszközökkel. Ezért a ma egymásnak feszülő politikai táborok utcai harcosai az 1918 utáni történelemben csupán érveket keresnek a maguk igazolására és ellenfeleik lejáratására. S ezeket könnyen meg is találják, mert ahogy az emberek általában csak a nekik tetsző sajtóra figyelnek, úgy a történelmi eseményeket szabadon értelmezők is csak a véleményüket megerősítő könyveket olvassák, mindenekelőtt az öngazolás szándékával írt visszaemlékezéseket.

A történész tehát nehéz helyzetben van, mert alig akad módja, hogy a tények ismertetésével eljusson ezekhez a csoportokhoz. Miután a jobboldalon a baloldali értékek elismerése okoz gondot, ezért az 1918-ban kezdődő történet kapcsán elsősorban ezekre kell rátekintenünk.

Nézzük a legismertebb esetet. A történészek az 1970-es években egyértelműen tisztázták, hogy Károlyi Mihály nem adta át a hatalmat a kommunistáknak. Az 1919. március 21-én megjelentetett nyilatkozat, melyben az a kitétel állt, hogy „lemondok és átadom a hatalmat Magyarország népei proletariátusának” – hamisítvány! Károlyi köztársasági elnök a Vix-jegyzék hatására úgy döntött, hogy a helyén marad, s a lemondó Berinkey-kormány helyébe egy szociáldemokrata kormányt nevez ki, mert a magyar területek védelmében csak ez vállalhatja a jegyzék elutasítását várhatóan követő fegyveres harcot. A szociáldemokraták többsége azonban – Károlyi háta mögött – megegyezett a börtönben ülő kommunistákkal a közös kormányzásról, majd Károlyi tudta és beleegyezése nélkül megjelentették az említett hamisítványt, amit utólag ugyan vele is alá akartak írni.

Károlyi tehát nemcsak a kommunistáknak, a szociáldemokratáknak sem „adta át” a hatalmat. Ugyanakkor nagyon sokan vannak, akik a tények ellenére azért ragaszkodnak a hatalomátadás legendájához, mert így Károlyit össze tudják mosni Kun Bélával. Ez viszont

Salamon Konrád: Szabad gondolatok XX. századi történelmünkről II.

Múltunk minden értéke fontos

épp olyan durva hamisítás, mint Horthyt összemosni Szálasival. Egyik sem igaz annak ellenére, hogy Károlyi erélytelenségét a kommunisták kihasználták befolyásuk növelésére, illetve, hogy Horthy a németek zsarolásának engedve aláírta Szálaszi miniszterelnöki kinevezését.

A másik gyakori vád a hadsereg felosztatása. Linder Béla hadügyminiszter ugyan alkalmatlan volt a feladatára, de ő csak 9 napig volt hivatalban. November 9-től Bartha Albert irányította a hadügyet, aki kellő eréllyel látott hozzá a hadsereg újjászervezéséhez, aminek legismertebb eredménye a székely hadosztály létrejötte. A folyamatot azonban egyre veszélyesebbnek ítélték a hatalomra törő kommunisták és a hozzájuk hasonlóan vélekedő Katonatanács, mert ha a kormánynak hadserege van, nehéz azt megdönteni. Ezért mindent elkövettek a hadseregszervezés megakadályozása és a megszervezett egységek széttűlesztése érdekében. December 12-én pedig fegyveres katonatüntetést rendeztek, Bartha leváltását követelve, amit Károlyi sajnos meg is tett. A Károlyi-korszakban tehát mindenekelőtt a kommunisták és a Katonatanács aknamunkája miatt nem sikerült hadsereget szervezni.

Hasonlóan történt más esetekben is, miközben a háború végére kimerült magyar társadalmat újabb és újabb teljesíthetetlen követelések megfogalmazásával heccelték a kormány ellen. Tehát az első magyar köztársaság tevékenységét és törekvéseit a kommunisták és szélsőbaloldali szövetségeseik bénították meg, és tették lehetetlenné. Majd a felelőtlen ígéreteikkel maguk mögé állított csoportokra támaszkodva átvették a hatalmat, felszámolták a kibontakozó parlamentáris demokráciát, és a vörösterrorral egy totális diktatúrát valósítottak meg.

A Károlyi-korszak törekvései, célkitűzései: parlamentáris demokrácia, nemzeti függetlenség, szociális igazságosság – vállalható politikai alapelvek. A tanácsköztársaság értelmetlen és bűnös politikája viszont – a nyilas uralomhoz hasonlóan – nemzetünk történelmének szégyenfoltja.

A proletárdiktatúrára és a vörösterorra elkeseredett indulattal válaszoló ellenforradalom és fehérterror azonban nemcsak a tanácsköztársaság kártékony intézkedéseit semmisítette meg, de az azzal összemosott köztársaság valamennyi rendelkezését is. Köztük a korszerű választójogi, valamint az alaposan kimunkált földreform törvényt, a március 15-ét nemzeti üneppé nyilvánító határozattal együtt. Ebből a küzdelemből született meg a Horthy-korszak ellenforradalmi konzervativizmusa, amelynek szellemében politizálva – súlyos áldozatok árán – sikerült talpra állítani a megcsonkított Magyarországot, majd a gazdaság, a művelődés és az egészségügy terén is jelentős eredményeket elérni. Ugyanakkor e rendszer – ellenforradalmi jellegéből következően – nem tudott reformkonzervatívvá válni, így pl. a demokratikus szabadságjogokat sem tudta a kor követelményeinek megfelelően biztosítani.

1918-hoz visszatérve azt sem árt végiggondolni, hogy történhetett volna szerencsésebben is, ha a magyar társadalom elkerüli a vörös-, majd az erre visszacsapó fehérterroret, s a polgárháborús küzdelem helyett minden erejét a háborús sebek gyógyítására és a békeszerződés hátrányos következményeinek mérséklésére fordítja. Ez a lehetőségünk még 1919 tavaszán is megvolt. Az április 13-ára kiírt alkotmányozó nemzetgyűlési választás – amit a kommunista hatalomátvétel miatt már nem lehetett megtartani – tisztázta volna a politikai erőviszonyokat. A polgári pártok szövetségének, valamint a kisgazdáknak és a szociáldemokratáknak a jó szereplése valószínűnek látszott, de a megválasztott nemzetgyűlésben jelentős erő lehetett volna a Bethlen István vezette Nemzeti Egyesülés Pártja is. S az sem zárható ki, hogy a választás után megalakuló,

Salamon Konrád: Szabad gondolatok XX. századi történelmünkről II.
Múltunk minden értéke fontos

baloldali kormány támogatottsága a nehéz belpolitikai helyzet és a békeszerződés aláírása miatt legkésőbb 1921 tavaszára, az új választás idejére megcsappan, így azt a Bethlen vezette jobboldali ellenzék nyeri.

Ez ugyan csak feltételezés, de így is történhetett volna, ha a korabeli szélsőséges politikusok és közszereplők nem a nemzet különböző érdekcsoportjai közti ellentétek kiélezésén, hanem a köztük kialakítandó együttműködés megteremtésén munkálkodnak. S ez napjainkban is időszerű, mert a nehéz helyzetünkből való sikeres kiemelkedés legfontosabb feltétele a minél átfogóbb nemzeti együttműködés létrehozása. Ennek pedig előfeltétele, hogy a jobb-, illetve baloldal kölcsönösen elismerje egymás értékeit, s ne a másik lejáratásával, hanem az együttműködés módozatainak kimunkálásával foglalkozzon. A jobboldalnak ebben példát kellene mutatnia azzal, hogy nem kérdőjelezi meg a valódi baloldali értékeket, így pl. az 1918-ban kikiáltott köztársaságot, amit nem mos össze a vállalhatatlan tanácsköztársasággal. S elismeri azt a Garami Ernő, Peyer Károly és mások által képviselt szociáldemokrata szellemiséget, amely mindig határozottan szemben állt a kommunistákkal. Ezért nem tud mit kezdeni ezzel az örökséggel a mai baloldal többsége.

ABSTRACT

Salamon, Konrád

Random Thoughts on Our Own 20th Century History

Part 2: All values of our past are important

A distinctively Hungarian double anniversary is coming up in the middle of November. On November 16, 1918, the first Hungarian People's Republic was established, and November 16, 1919 is the day Horthy entered Budapest. Whoever enthusiastically commemorates the first anniversary can only declare contempt for the second one. But both are acceptable parts of our national past. At the time, thousands of enthusiastic Hungarians participated at both the former and the latter, and there were even some at both, among them István Friedrich of the Christian National Party, who received Horthy as prime minister and who was at the establishment of the people's republic a year earlier.